

ПРИКАЗ КЊИГЕ „КОЛАБОРАЦИОНИСТИЧКА ШТАМПА У СРБИЈИ 1941–1944“, КЊИГА 2

Никола Тошић Малешевић*
 Министарство одбране Републике Србије,
 Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*

Колаборационистичка штампа у Србији 1941 – 1944, књига 2; приредио Александар Стојановић; Филип Вишњић, Београд, 2017, 374 стр.

Пред читаоцима се налази приказ друге књиге која описује деловање колаборационистичке штампе у Србији у време окупације током Другог светског рата од 1941. до 1944. године. Назив књиге је *Колаборационистичка штампа у Србији 1941–1944, књига 2*, издата је 2017. године и представља наставак књиге из 2015. године.¹ Приређивач је, као и 2015, др Александар Стојановић, научни сарадник Института за новију историју Србије

из Београда и резултат је рада групе аутора-историчара, као што је био случај и са првом књигом.

Аутори текстова у овој књизи су, поред поменутог др Александра Стојановића, др Маријана Мраовић (виши архивиста у Војном архиву Министарства одбране Републике Србије), Раде Ристановић (историчар – самостални истраживач), Милош Војиновић (истраживач-приправник Балканолошког института Српске академије наука и уметности), Душан Бојковић (историчар – самостални истраживач), др Љубинка Шкодрић (архивски саветник Архива Србије), доцент др Алексеј Тимофејев (доцент на одељењу за историју Филозофског факултета Београдског универзитета и виши научни сарадник Института за новију историју Србије из Београда) и професор др Слободан Бјелица (ванредни професор на одељењу за историју Филозофског факултета Новосадског универзитета).

При писању књиге, аутори су користили бројну необјављену архивску грађу из Србије и Русије, која потиче из многобројних фондова Архива Југославије,

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

¹ Приказ књиге *Колаборационистичка штампа у Србији 1941–1944, књига 1* објављен је у другом броју (фебруар-март) часописа *Војно дело* у 2017. години.

Архива Србије, Војног архива, Историјског архива Београда, Историјског архива Смедеревска Паланка, Библиотеке Матице Српске у Новом Саду и два руска архива из Москве: Государственный архив Российской Федерации и Российский государственный военно-исторический архив. Коришћена је и објављена историјска грађа, дневници и мемоари као што су: Ристо Грђић, *Успомене*; Миодраг Зечевић, *Докумената са суђења равногорском покрету 10 јуни-15 јули 1946*; *Зборник докумената и података о Народноослободилачком рату југословенских народа*, том XII, књиге 1, 2 и 3; Бранислав Ковачевић, *Савезничко бомбардовање Црне Горе 1943–1944, грађа*; Бошко Н. Костић, *Истина о Милану Недићу*; Мага Магазиновић, *Мој живот*; Славко Маслар, *Записи из грађанског рата 1941–1951*; Драгутин Ј. Ранковић, *Свакодневни живот под окупацијом 1941–1944. Искусство једног Београђанина* (приредили Наташа Милићевић и Душан Никодијевић), Звонимир Вучковић, *Сећања из рата*; Григорије Бабовић, *Летопис Шапца 1933–1944* (приредила Сања Петровић Тодосијевић), итд. Наравно, коришћена је периодика и штампа, на пример: *Банатске новине*, *Бранково коло*, *Ведомости Охранной группы*, *Гласник СПЦ*, *Дуга*, *Заводски лист*, *Земља и рад*, *Илустрована недеља*, *Козачкиј весник*, *Коло*, *Наша борба (1941–1942)*, *Наше вести*, *Нова пошта*, *Нова слога*, *Новый пут*, *Ново време*, *Обнова*, *Понедељак* (Београд), *Понедељак* (Нови Сад), *Русский бюллетень*, *Русское дело*, *Сводка. Еженедельное издание русских военных организаций на территории НДХ (Загреб, 1941–1944)*, *Службене новине (1941–1944)*, *Српска сцена*, *Српски народ*, *Српски радник*, *Српско коло*, *Српско село*, *Статистички годишњак*, *Театрон*, *Филмске новости*, *Церковная жизнь* (Београд, 1933–1944) и *Церковное обозрение* (Београд, 1932–1944).

Употребљена је и многобројна, богата и разноврсна литература, на пример: Бранислав Божовић, *Београд између два светска рата. Управа града Београда 1918–1941*; Милан Борковић, *Контрареволуција у Србији: квислиншка управа 1941–1944*, I-II; Бојан Димитријевић, *Ђенерал Михаиловић. Биографија*; Коста Димитријевић, *Време забрана. Сведочења значајних савременика*; Мило Дор, *Мртваци на одсуству*; Бојан Ђорђевић, *Српска култура под окупацијом*; Peter Longgerich, *Goebbels: A Biography*; Вељко Ђурић, *Усташе и православље*; Милан Ристовић, *Немачки „нови поредак“ и југоисточна Европа: 1940/41–1944/45: планови о будућности и пракса*; Љубинка Шкодрић, *Министарство просвете и вера у Србији 1941–1944. Судбина институције под окупацијом*; Werner Warmbrunn, *The Dutch Under German Occupation 1940–1945*; Алексеј Тимофејев, *Руси и Други светски рат у Југославији: утицај СССР-а и руских емиграната на догађаје у Југославији 1941–1945*; Albert Kapr, *Fraktur: Form und Geschichte der gebrochenen Schriften*; Daniel Lerner, *Psychological Warfare against Germany, D-Day to V-Day* и још многи други радови.

Употребљене су и необјављене докторске дисертације и дипломски радови: Зоран Д. Бајин, *Мирослав Спалајковић (1869–1951): биографија*; Драган Јеличић, *Кинематографске делатности у окупираном Београду*; Милан Б. Матић, *Штампа у Србији у Другом светском рату*; Наташа Милићевић, *Српско грађанство у окупираној Србији 1941–1944* и Милан В. Терзић, *Југославија у виђењима краљевске владе и намесништва 1941–1945: пропаганда и стварност*.

На почетку рада налази се предговор кога је написао др Александар Стојановић. Одмах после њега следи главни текст књиге који садржи једанаест поглавља од којих су нека издељена на још мање подцелине. Прво поглавље рад је др Маријане Мраовић („*Викторија – Немачка побеђује на свим фронтovima*“: *Немачка војна сила на страницама штампе*) у коме је читаоцима представљен начин на који је колаборационистичка штампа представљала карактер Другог светског рата, улогу Немачке у ратним сукобима и немачке окупационе власти и војску. Др Маријана Мраовић је аутор и другог поглавља (*Антифашистичка коалиција на страницама колаборационистичке штампе. Војни контекст, слика односа савезничких сила и стања на фронтovima*) у коме описује начин на који је колаборационистичка штампа представљала улазак Сједињених Америчких Држава (САД) у Други светски рат, антифашистичку коалицију, односе међу њеним чланицама, догађаје од 27. марта 1941, ступање Југославије у Други светски рат почетком априла 1941, савезничка бомбардовања у Србији током 1944, борбе на Источном фронту, затим на Западном фронту и битку за Атлантик. Треће поглавље, под називом „*Шумски бандити*“: *Колаборационистичка штампа о Југословенској војсци у отаџбини*, дело је Радета Ристановића у коме описује пропаганду колаборационистичке штампе у Србији током Другог светског рата против Југословенске војске у отаџбини (четника Драгољуба Михаиловића) и како се она мењала током времена – зависно од тога да ли су четничке снаге биле више или мање у ривалству према колаборационистима и окупаторима. Др Александар Стојановић је аутор четвртог поглавља – „*Црвене владике*“: *Српска православна црква на страницама колаборационистичке штампе*. Др Стојановић описује како су колаборационистичка власт, као и окупаторска која је стајала иза ње, покушавале да, преко потчињене им штампе, приволе Српску православну цркву на сарадњу и осуду антифашистичке борбе у чему нису имале успеха. Наредно, пето поглавље које носи наслов „*У служби грађана*“: *Комунално питање у Београду на страницама колаборационистичке штампе*, још једно је дело Радета Ристановића. Ово поглавље нам пружа увид у то како су се колаборационистичке власти у Београду трудиле да санирају штету од немачког (1941) и савезничког (1944) бомбардовања Београда и реше друге комуналне проблеме главног града током трајања Другог светског рата и како је те активности пратила потчињена им штампа.

Милош Војиновић у шестом поглављу („*Београдска филмска публика највише воли веселе музичке хитове*“: *Делатност београдских биоскопа на страницама колаборационистичке штампе*) представља рад београдских биоскопа током окупације 1941–1944. године и како је колаборационистичка штампа пратила њихов рад и посећеност. Рад позоришта током окупације, позоришну политику колаборационистичке владе Милана Недића, посећеност позоришних представа и како је све наведено било представљено у штампи у окупираној Србији, описао је Душан Бојковић у седмом поглављу под називом „*Да васпитава и преваспитава*“: *позоришна политика владе Милана Недића на страницама колаборационистичке штампе*. Осмо поглавље („*Познанство женидбе ради*“: *Љубав и брак на страницама колаборационистичке штампе*) дело је др Љубинке Шкодрић у коме је представљен начин на који је штампа пропагирала брачну и породичну политику колаборационистичких власти у Србији. Др Александар Стојановић написао је још једно

поглавље у овој књизи. То је наредно, девето поглавље које носи назив „Слобода иза жице?“. „Заводски лист“ *штићеника Завода за принудно васпитање омладине* у коме аутор читаоцима представља делатност тзв. *Заводског листа* кога су уређивали и издавали затвореници у Заводу за принудно васпитање омладине у Смедеревској Паланци. Претпоследње, десето поглавље (*Друштвени живот руске емиграције у колаборационистичкој штампи 1941–1944*), написао је др Алексеј Тимофејев и у њему је описан друштвени живот руске емиграције у окупираној Србији кроз издања руске колаборационистичке штампе која је излазила у периоду 1941–1944. године. Др Слободан Бјелица је аутор последњег, једанаестог поглавља које је насловљено као *Колаборационистичка штампа војвођанских Срба 1941–1944*. Др Бјелица је у овом поглављу описао излагање колаборационистичке штампе међу српским становништвом у Банату и Бачкој током немачке и мађарске окупације поменутих области.

Ова књига, исто као она из 2015. године, има и велику васпитну функцију и може послужити свима који су заинтересовани за тему колаборације у Србији у Другом светском рату, а такође представља и значајно штиво за историчаре и друге научне раднике из осталих друштвених наука.

Након главног текста књиге следи закључак, потом резиме (summary) на енглеском језику, списак коришћених извора и литературе, кратке биографије свих аутора ове књиге и садржај. Књига садржи одређени број црно-белих фотографија. Штампана је у тиражу од 500 примерака, а извршни издавач је штампарија „Biograf Comp“ из Београда.